

doelen bepalen. Er komen aanvallen van links en van rechts. Rechts vindt speur- en ontwikkelingswerk dat niet direct bijdraagt tot economische groei, verspilling; links ziet in natuurwetenschap en techniek een middel om de mens te onderdrukken. In deze periode valt ook de ministersconferentie van de OESO-landen (1970). Men spreekt uit, dat economische groei geen doel in zichzelf is, maar dat die een instrument moet zijn ter bevordering van het welzijn. Wel schat men dat de groei (inflatie-vrij gemeten) tot 1980 zal toenemen met 60 procent.

De commissie-Brooks adviseerde de sociale wetenschappen uit te bouwen met zgn. „aspecten-onderzoek” (onderzoek naar mogelijke negatieve maatschappelijke gevolgen van een technische ontwikkeling, voordat die wordt ingevoerd).

Het beeld dat in een rapport als dat van de commissie-Brooks werd geschetst was dat van de manager, die wel zo goed mogelijk wil tegemoet komen aan de eisen die vanuit de samenleving op hem afkomen, maar die het nemen van beleidsbeslissingen over doelen en middelen wil voorbehouden aan het topniveau. Realisering van dat doel vraagt een grotere rol voor sociale wetenschappen en -technieken: de samenleving moet er rustig onder blijven.

Wetenschappers en burgers verontrust

Maar rustig waren de burgers niet meer. Er ontstond — te beginnen in de VS — groeiende ongerustheid over de weg waarlangs de natuurwetenschappen en de techniek hen voerde. Natuurwetenschappers die met meer dan gebruikelijke distantie naar hun eigen bezigheden konden kijken; natuurwetenschappers met burgerzin, gingen voorop. Nog voordat de kernbom op Hiroshima was afgeworpen werd in Amerika reeds vanuit de kringen van natuurkundigen die aan het bomproject hadden meegewerkt, aandrang uitgeoefend om na de oorlog de kennis van de kerntechniek algemeen toegankelijk te maken. Door middel van internationale controles zou dan moeten worden afgedwongen, dat van de nieuwe natuurkrachten een uitsluitend vreedzaam gebruik zou worden gemaakt. Later, in '57, nam de Engelse filosoof Bertrand Russell het initiatief tot de internationale Pugwash-beweging. Deskundigen uit Oost en West kwamen — ondanks de koude oorlog — bijeen om zich te buigen over de problemen van een voortgezette bewapeningswedloop. Aan de regeringen van de supermachten werden voorstellen gedaan die latere politieke overeenkomsten hebben gestimuleerd. De oorlog in Vietnam deed, tegen het eind van de jaren-'60 bij steeds bredere groepen natuurwetenschappers het besef ontstaan dat hun werk (direct of indirect) bijdroeg aan het op grote schaal vernietigen van de Vietnamese bevolking. Op 4 maart 1969 liep dit uit op een demonstratieve onderzoeksstaking aan het Massachusetts of Technology (MIT), een van de grote Amerikaanse speurcentra. Grote groepen stafleden trokken de conclusie dat wetenschap en techniek moeten worden ingezet bij het oplossen van maatschappelijke problemen en niet bij het ontwikkelen van steeds vernietigender wapensystemen. In de Amerikaanse Vereniging van Fysici werd een voorstel gedaan om een andere doelstelling te gaan nastreven: het bevorderen van de kwaliteit van het bestaan van alle mensen en het afwijzen van activiteiten die daar tegenin gaan. Het voorstel werd door een krappe meerderheid verworpen. Tegenstanders vreesden ken-

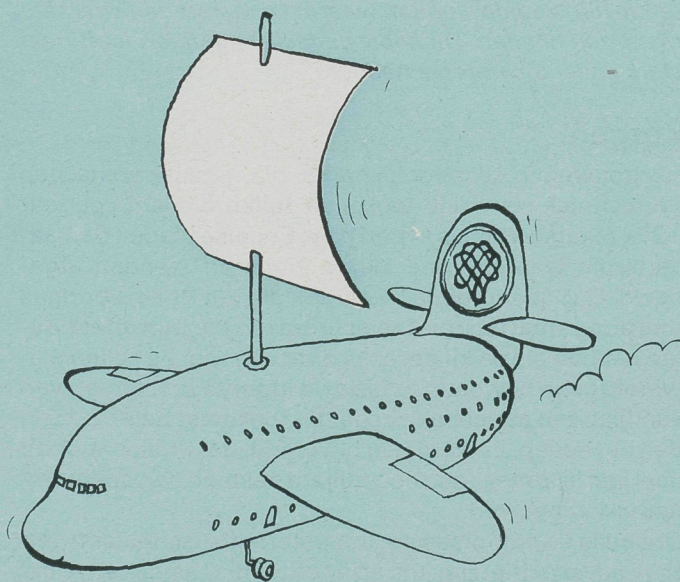
nelijk, dat het toepassen van de doelstelling zou uitdraaien op een ketterjacht.

Kleine elite

In Nederland verliepen dergelijke ontwikkelingen rustiger dan in Amerika, ook omdat men hier niet zo rechtstreeks verantwoordelijkheid draagt voor de wereldpolitiek. Vanaf 1946 bestond het Verbond voor Wetenschappelijke Onderzoekers (VWO), een politiek gemeleerd, gematigd gezelschap, met een doelstelling die uiteenliep van het behartigen van de materiële belangen van de leden tot het bevorderen van het welzijn van de samenleving door een goed gebruik van de wetenschap. Na '65 echter, in de periode van internationale studentenonrust, kreeg het denken over de rol van de wetenschap in de samenleving een radicale impuls. In '69 werd de Bond van Wetenschappelijke Arbeiders (BWA) opgericht, die een duidelijke anti-kapitalistische koers ging varen. Er werd in die kring een polarisatie geconstateerd tussen een kleine elite die de Nederlandse speur-organisaties en industrieën bestuurd aan de ene kant. Aan de andere kant was er de grote meerderheid van wetenschappelijk-technisch gevormde specialisten, die geen wezenlijke stem had in de organisatie waar ze werkte. Men zag geen principiële verschil in de positie van deze wetenschappelijke arbeiders en die van handarbeiders.

Ook echter bij groepen bewuste burgers nam de onrust toe. In Amerika werd dat o.m. veroorzaakt door het milieuprobleem, dat de arend, nationaal symbool, had doen uitsterven en dat de grote meren levenloos had gemaakt. Consumentengroepen onthulden keer op keer, dat aan allerlei consumptie-goederen technische mankementen kleefden. Vooral de acties tegen de auto-industrie van Ralph Nader trokken de aandacht. Er begonnen discussies over het wel of niet gebruiken van kernenergie.

Verontruste wetenschappers en verontruste burgers kwamen niet onmiddellijk tot elkaar. Pas in de jaren-'70 werden in de VS acties van beide kanten geïntegreerd, daartoe onder meer in staat gesteld door de grote mate van openbaarheid van overheids-gegevens, die in de wet is vastgelegd. Een kernreactor bij voorbeeld kan er niet worden gebouwd wanneer de plannen niet volledig

Minder snel, minder vuil

Thie